Kulturutskottets betänkande 1982/83:10

om vissa kulturpolitiska frågor

I detta betänkande behandlas fem motioner med förslag till en rad åtgärder på kulturområdet. Förslagen rör bl. a.

ökat stöd till regional och lokal kulturverksamhet,

ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommuner inom kultursektorn,

kulturlag,

kulturrådets fördelning av bidrag,

finansiering av kulturverksamhet,

kommersialismens verkningar på kulturområdet.

Motionerna

I motion 1981/82:273 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas

1. att riksdagen beslutar att hemställa hos regeringen om en parlamentariskt förankrad utredning om kommersialismens verkningar på kulturområdet med beaktande av de i motionen anförda synpunkterna,

2. att riksdagen beslutar att hemställa hos regeringen om en utredning om en kulturlag som garanterar en jämn kulturell standard och förbättrade betingelser för en kraftfull utveckling av kulturlivet i kommunerna,

3. att riksdagen beslutar att hemställa hos regeringen om åtgärder för att motverka det hot mot yttrandefriheten som utgörs av att de kommersiella intressena utvidgar sitt inflytande över kulturlivet genom sponsorverksamhet.

I motion 1981/82:1320 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s) yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen kommer med förslag som möjliggör fortsatt teaterverksamhet i glesbygd.

I motion 1981/82:1774 av Karl-Eric Norrby m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om vikten av fortsatt decentralisering och fördelning av stödet till regional kulturverksamhet,

2. att riksdagen hos regeringen begär att statens kulturråd ges i uppdrag att i samband med sitt petitaarbete inför budgetåret 1983/84 pröva förutsättningarna för en omfördelning av stödet till regionala kulturinstitutioner för att i ökad utsträckning tillgodose underförsörjda områden i enlighet med vad i motionen anförs,

3. att riksdagen hos regeringen begär att statens kulturråd ges i uppdrag att ta initiativ i syfte att främja ett bättre samarbete mellan kulturinstitutio-

nerna på regional nivå och andra delar av kulturlivet.

I motion 1981/82:1781 av Margareta Winberg m. fl. (s) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av dels en samlad redovisning av den forskning som redan gjorts när det gäller den kommersiella kulturens inverkan på barn, dels en utredning som får i uppdrag att utarbeta ett åtgärdsprogram mot "skräpkultur".

I motion 1981/82:2043 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet Kulturpolitik i motion 1981/82:2018 –

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun inom kultursektorn,
2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om möjligheterna att sprida ansvaret för kulturrådets bidragsgivning till sinsemellan oberoende organ,
3. att riksdagen uttalar att nya vägar för finansiering av kulturverksamheten skall prövas.

Kulturutskottet har inhämtat yttrande från statens kulturråd över motionerna 273, 1320, 1774 och 2043. Remissyttrandena är fogade som *bilaga* till detta betänkande.

Utskottet

Flertalet av de motionsförslag som utskottet behandlar i detta betänkande syftar till att förstärka och bygga ut den verksamhet på olika kulturområden som förekommer på det regionala och lokala planet.

Olika åtgärder för att stödja regional och lokal kulturverksamhet föreslås i motionerna 273 (vpk), 1320 (s), 1774 (c) och 2043 (m).

Den statliga kulturpolitiken skall enligt motion 1774 (c) medverka till en *decentralisering av beslut och verksamhet*. Den skall även utjämna de stora skillnaderna och den geografiska obalansen i den hittillsvarande fördelningen av kulturinsatserna och fylla eftersatta kulturbehov i olika delar av landet. Motionärerna föreslår att riksdagen i en framställning till regeringen skall ställa sig bakom dessa synpunkter. Vidare yrkas att statens kulturråd skall få i uppdrag att i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 pröva en omfördelning av *stödet till regionala kulturinstitutioner* för att i ökad utsträckning tillgodose underförsörjda områden. Motionärerna motiverar förslaget med att stödet till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner är ojämnt fördelat över landet. Det råder, sägs det, en påtaglig obalans mellan de södra och de norra delarna av Sverige, liksom mellan storstads- och glesbygdslän.

Kulturrådet erinrar i sitt remissyttrande om att rådet under en följd av år har begärt ökat antal grundbelopp för de små regionala teatrarna. I många

fall är dessa synonyma med teatrar i landets norra delar. Vidare har mindre institutioner utanför storstadsområdena prioriterats vid fördelning av grundbelopp.

I fråga om de små länsteatrarnas förutsättningar understryker kulturrådet att en fortsatt utbyggnad är avhängig vilka åtaganden som görs från huvudmännens sida och att det statliga stödet följer beslut om ökade satsningar hos huvudmännen. När det gäller de stora teaterinstitutionerna förtjänar det enligt kulturrådet att nämnas att huvudmännens åtagande vida överstiger statens.

Beträffande det statliga stödet till de regionala teatrarna påpekar kulturrådet att skillnaderna i grundbeloppsfördelningen över landet är påtaglig.

De kommunala kulturinsatserna och samspelet mellan stat, landsting och primärkommun behandlas i ett utredningsprojekt inom rådet, KOSK – kommunerna, staten och kulturen. De regionala institutionernas roll tas upp i detta sammanhang.

Utskottet vill med anledning av de ovan nämnda motionerna erinra om att ett av de kulturpolitiska mål som fastställdes av 1974 års riksdag innebär att kulturpolitiken skall främja en decentralisering av verksamheter och beslutsfunktioner på kulturområdet. I årets budgetproposition (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 10) framhålls att det är nödvändigt att föra en statlig kulturpolitik som tar sikte på att tillförsäkra alla invånare i landet möjligheter att bli delaktiga av kulturinsatserna och att trygga bredd och mångfald i kulturlivet. Utskottet konstaterar mot denna bakgrund att det råder enighet om att kulturpolitiken bl. a. skall syfta till en decentralisering av verksamheter på skilda kulturområden. Något särskilt uttalande härom från riksdagens sida enligt motion 1774 (yrkande 1) anser utskottet därför inte erforderligt.

Beträffande önskemålen om en omfördelning av stödet till regionala kulturinstitutioner framgår det av kulturrådets yttrande att rådet har uppmärksammat denna fråga i samband med budgetarbetet. Motion 1774 i denna del (yrkande 2) får enligt utskottets mening anses vara tillgodosedd.

Ett närmare *samarbete mellan kulturinstitutioner* av olika slag skulle kunna bidra till att skapa utrymme för en utveckling av de små institutionernas verksamhet, hävdas det vidare i motion 1774. Motionärerna anser att ett bättre samarbete såväl mellan centrala och regionala kulturinstitutioner som mellan institutioner och fria grupper skulle kunna medföra att tillgängliga resurser utnyttjades mer effektivt. De föreslår därför att kulturrådet skall få i uppdrag att ta initiativ för att få till stånd ett bättre samarbete mellan kulturinstitutionerna på regional nivå och andra delar av kulturlivet.

Beträffande detta förslag påpekar kulturrådet att rådet i sin konsulterande verksamhet arbetar med att öka samarbetet mellan institutionerna för att

åstadkomma ett bättre resursutnyttjande. Under innevarande höst kommer rådet att ta initiativ till samtal mellan de regionala teaterinstitutionerna i publikfrågor. Rådet framhäver dock att ett utvidgat samarbete är direkt avhängigt vilka basresurser som finns. Ett underförsörjt teaterliv kan inte samverka så länge nödvändiga resurser för primära åtaganden fattas.

Även inom det ovan nämnda KOSK-projektet kommer vissa samarbetsfrågor att behandlas, bl. a. de regionala institutionernas roll. Frågan om kulturrådets roll och resurser för samarbetsfrämjande åtgärder kommer, anför rådet, att prövas av regeringen vid beredningen av rådets rapport Regional musikpolitik (1981:6).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att man bör ta till vara alla möjligheter att effektivare utnyttja tillgängliga resurser genom ett nära samarbete mellan kulturinstitutionerna. Av kulturrådets yttrande framgår att rådet på en rad olika sätt stöder institutionerna i deras strävan att åstadkomma ett närmare samarbete. En särskild framställning till regeringen enligt yrkande 3 i motion 1774 är därför enligt utskottets mening inte erforderlig.

I motion 2043 från moderata samlingspartiet hemställs om en översyn av *ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun inom kultursektorn*. I den motivering till yrkandet som lämnas i motion 2018 (m) hävdas att vissa delar av landet anser sig missgynnade vid fördelningen av det statliga stödet i form av grundbelopp till kulturinstitutionerna. Motionärerna anför att en större regional och lokal självbestämmanderätt är önskvärd ur principiell synvinkel. De understryker att förändringar av det statliga stödets utformning inte bör leda till att kostnader läggs över på landsting och kommuner.

I sin kommentar till förslaget framhåller kulturrådet att den fördelning av ansvaret för kulturpolitiska insatser mellan stat, landsting och primärkommuner som nu gäller beslöts av riksdagen år 1974. Grundprincipen är att kulturinsatser är ett frivilligt åtagande för kommunerna. Den nuvarande ansvarsfördelningen inrymmer dock många olika problem anser kulturrådet och anför vidare följande.

Det råder stora olikheter mellan kommunernas insatser och på tillgången på kulturverksamhet i olika delar av landet. Det är i och för sig en följd av den kommunala självstyrelsen. Blir olikheterna för stora utgör det ett problem ur jämlikhetssynpunkt. Även de statliga insatserna är ojämnt fördelade över landet och mellan olika kultursektorer. Detta har bl. a. utgjort bakgrunden till att kulturrådet satt i gång utredningsprojektet Kommunerna, staten och kulturen (KOSK). I det projektet kommer utvecklingen under senare år att beskrivas och effekterna av 1974 års beslut om ansvarsfördelning att analyseras. Det är inte aktuellt att inom projektet utarbeta förslag till förändringar av gällande principer. Den bild som slutrapporten ger blir utgångspunkt för rådets fortsatta arbete med att utveckla de statliga kulturinsatserna.

Utskottet anser att resultatet av det nu pågående utredningsarbetet inte bör föregripas. Utskottet avstyrker därför motion 2043 i här aktuell del (yrkande 1).

Vänsterpartiet kommunisterna förordar i motion 273 att frågan om en *kulturlag* skall utredas. Motionärerna menar att den statliga kulturpolitiken måste rustas upp. En lagstiftning måste genomföras som garanterar en jämn kulturell nivå kommunerna emellan och leder till förbättrade betingelser för en kraftfull utveckling av deras kulturliv.

Kulturrådet erinrar om den princip för ansvarsfördelning på kulturområdet som riksdagen lade fast år 1974, nämligen att kulturinsatserna är ett frivilligt åtagande för kommunerna. Rådet framhåller att alla förslag om ändringar i det avseendet hittills har avvisats genom olika uttalanden av regering och riksdag och att också rådet för sin del har avvisat tanken på lagstiftning.

Kulturrådet anför fortsättningsvis.

Ofta åberopas i diskussionen lagstiftningen i övriga nordiska länder. Det förbises då att begreppet lag där har en annan innebörd. Det är närmast fråga om bidragsförordningar och inte lagar som lägger uppgifter på kommunerna. En annan aspekt som bör beaktas då man diskuterar lagstiftning på kulturområdet är att tendensen generellt i vårt land går ifrån lagar som ställer preciserade krav i kommunerna. På dem läggs i stället ett allt större självständigt ansvar. Det råder stora olikheter mellan kommunernas insatser på kulturområdet och på tillgången på kulturverksamheter. Det är en följd av den kommunala självstyrelsen. Om olikheterna blir alltför stora utgör de ett problem från jämlikhetssynpunkt. Bl. a. mot den bakgrunden har kulturrådet inlett utredningsarbetet Kommunerna, staten och kulturen (KOSK). Där kommer den ojämna standarden att belysas genom en beskrivning av den faktiska situationen och genom försök till förklaringar.

Även de statliga insatserna är ojämnt fördelade över landet och inom olika kultursektorer. Behovet av förändringar av statens insatser kommer att diskuteras i form av idéer om och konsekvenser av olika alternativa modeller. Det är dock inte aktuellt att lägga fram förslag om förändringar av grundläggande principer inom ramen för det nu pågående utredningsarbetet som skall avslutas i mitten av 1983. Eftersom kulturrådet delar den i motionen uttryckta ambitionen att förbättra betingelserna för utvecklingen av kulturlivet i kommunerna, så blir det anledning för kulturrådet att noggrant överväga vilka slutsatser utredningsmaterialet kan föranleda.

Förslag som överensstämmer med det nu föreliggande har avslagits av riksdagen åren 1978 och 1980 (KrU 1977/78:9, KrU 1979/80:26) med hänvisning bl. a. till att 1974 års riksdag avvisat tanken att staten genom lagstiftning skulle reglera den kommunala verksamheten inom kulturområdet.

Med hänsyn till vad som anförts finner utskottet att en utredning enligt motionsyrkandet inte är påkallad. Utskottet avstyrker alltså motion 273 (yrkande 2).

De svårigheter som kan uppkomma för *teaterverksamhet i glesbygd* tas upp i motion 1320 (s). Motionärerna pekar på att Riksteatern har vissa svårigheter att få avsättning för sina produktioner. Detta beror främst på att teaterföreningarna inte kan betala de höjda gager som Riksteatern har sett sig nödsakad att ta ut. Det finns behov av teater i kommunerna anser motionärerna. De hemställer därför att riksdagen skall begära att regeringen skall lägga fram förslag som möjliggör fortsatt teaterverksamhet i glesbygd.

I sitt yttrande över motionen anför kulturrådet bl. a. följande.

Kulturrådet har i sina två senaste anslagsframställningar pekat på den besvärliga situation som skapas för teaterlivet i allmänhet och för Svenska riksteatern i synnerhet av minskade/urholkade statsbidrag och vikande beställarekonomi. De problem som motionärerna tar upp gäller såväl de helt statligt finansierade institutionerna som lokala och regionala teatrar och fria teatergrupper.

Ett problem som uppstått under de senaste åren är att de kommunala kulturanslagen, framför allt i de små kommunerna, inte följt kostnadsutvecklingen. Samtidigt har producenterna upprepade gånger höjt sina priser. För många lokala arrangörer kostar det nu alltför mycket att köpa in en föreställning från Riksteatern och/eller fria grupper, vilket gör att antalet teaterföreställningar särskilt i de små kommunerna ofta gått ner.

Rådet har också givit uttryck för en oro för de repertoarmässiga följderna av ökad anpassning till krav på lättsålda föreställningar och därmed risker för kvalitetsförsämring – som kan bli följden av nedskärningar och samtidigt ökat recettberoende.

För Svenska riksteaterns del har rådet begärt ett återtagande av det s. k. besparingsalternativet samt en mindre ökning för att möjliggöra för teatern att erbjuda beställare barn- och ungdomsteater till låga priser.

Kulturrådet erinrar vidare om pågående försöksverksamhet med teater i Jämtlands län.

De i motionen framförda synpunkterna på utvecklingen av teaterutbudet delas alltså i huvudsak av kulturrådet. Riksteatern spelar en betydelsefull roll när det gäller att komplettera det regionala teaterutbudet och föra ut ett varierat teaterutbud i olika delar av landet. Utskottet vill understryka vikten av att Riksteatern även framgent kan tillgodose detta. Av kulturrådets yttrande framgår att såväl kulturrådet som Riksteatern noga följer utvecklingen. Med hänsyn härtill anser utskottet att det inte är erforderligt att riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motion 1320.

Formerna för *kulturrådets bidragsgivning* tas upp i motion 2043 (m). Enligt den motivering till förslaget som lämnas i motion 2018 (m) skall kulturrådets verksamhet ha en stödjande inriktning, inte en styrande. Rådets bidragsgivning är enligt motionärerna av så stor betydelse att dess beslut i praktiken blir avgörande för mångsidigheten i kulturutbudet. Det finns därför skäl att undersöka om ansvaret för bidragsgivningen lämpligen kan delas mellan

flera sinsemellan oberoende organ säger de och förordar att denna fråga blir föremål för utredning.

Kulturrådet pekar i sitt yttrande över motionen på att den statliga bidragsgivningen är spridd till flera olika organ vid sidan om kulturrådet t. ex. konstnärsnämnden, Rikskonserter, Svenska institutet och statens konstråd. Därtill kommer att statliga kulturinstitutioner inom sina områden svarar för olika former av stöd.

Vidare anför kulturrådet bl. a. följande.

Även inom kulturrådets organisation är ansvaret för fördelning av bidrag spritt. Förtroendemannamedverkan är ett viktigt inslag och sker i form av beslut i nämnderna och beredning av beslut i särskilda arbetsgrupper. Rådet har innevarande budgetår 14 statsbidragsberedande arbetsgrupper. Det finns sex grupper för litteraturstödet, en för kulturtidskriftsstödet, tre för stödet till fria teater-, dans- och musikgrupper, en för vardera stöd till amatörteater, fonogram, konsthantverkskooperativ och investeringar vid museijärnvägar. Ledamöter i nämnder och arbetsgrupper förordnas för begränsad tid för att det skall vara ombyte av personer som deltar i bidragsprövningen.

Kulturrådet prövar i olika sammanhang bl. a. i rapporten Statens kulturråds organisation en ytterligare spridning av bidragsfördelningen. Samtidigt måste hållas i minnet att den grundläggande idén bakom inrättandet av kulturrådet var att få en myndighet med ett samlat ansvar för statliga insatser inom olika delar av kulturområdet. Först på så sätt blir det möjligt att behandla viktiga aspekter av kulturpolitiken som går över de enskilda konstområdena. Det gäller t. ex. insatser inom barnkulturområdet, invandrarkultur, kultur i arbetslivet. Det samlade ansvaret ger kulturrådet möjlighet att avväga insatserna på ett optimalt sätt. Enligt rådets mening bör sådana avvägningar ytterligare underlättas genom att fördelningsansvaret för vissa anslagsändamål flyttas från regeringen till kulturrådet.

Kulturrådet framhåller att bidragsgivningen på olika områden självklart kan och bör ständigt diskuteras. Så sker också både inom rådet och genom särskilda utredningar. Rådet erinrar även om att i rapporten om kulturrådets organisation diskuteras rådets uppgift att fördela bidrag. Där föreslås vissa ändringar i fråga om bidragshanteringen. Rapporten remissbehandlas f. n. Därmed kommer, anför rådet, statsmakterna att få underlag för en mer övergripande prövning av den statliga bidragsgivningen inom rådets ansvarsområde.

Med hänvisning till vad här redovisats anser utskottet att det inte är motiverat att riksdagen begär en utredning av den art som föreslås i motion 2043 (yrkande 2).

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2043 att riksdagen skall uttala att nya vägar för *finansiering av kulturverksamhet* skall prövas. Förslaget motiveras i motion 2018 (m) med att de skärpta kraven på offentliga besparingar kommer att leda till ett växande behov av andra inkomster för kulturlivet än bidrag från stat och kommuner. Ett ökat inslag av avgiftsfinansiering är enligt motionärerna ett naturligt instrument. De menar dock att

avgifterna måste vara så utformade att de inte äts upp av administrationskostnaderna. Vidare uttalas att enskilda personer samt företag bör kunna ta större ansvar för att gynna det svenska kulturlivet.

Ett yrkande i motion 273 (vpk) går ut på att regeringen skall vidta åtgärder för att motverka det hot mot yttrandefriheten som utgörs av att de kommersiella intressena utvidgar sitt inflytande över kulturlivet genom sponsorverksamhet.

Kulturrådet framhåller i sitt yttrande att avgiftsfinansiering är en fråga som rådet bevakar. Rådet erinrar om att en studie om avgifternas roll i kulturverksamheten gjordes i början av 1970-talet och menar att den nya samhällsekonomiska situationen gör det angeläget att på nytt ta upp avgiftsfrågorna.

Rådet anför vidare.

Generellt finns det sannolikt inte alltför stora ekonomiska vinster att göra genom höjda avgifter. Vad som är viktigare är många gånger att få mer publik till kulturinstitutionerna. I vissa fall kan ytterligare avgiftshöjningar åstadkomma betydande skada genom att publik och lokalarrangörer inte längre anser sig ha råd med t. ex. Riksteaterns föreställningar.

Bidragsgivningen från enskilda och företag är inte en väg, som sannolikt kan bidra till mer väsentligt ändrade ekonomiska förutsättningar för kulturverksamheten. I vissa andra länder har den fått en betydligt större omfattning än i vårt land. Det görs dock värdefulla insatser av enskilda och näringsliv men det gäller hela tiden att varje påverkan på kulturverksamheten undviks. Kulturrådet följer utvecklingen av den s. k. sponsorverksamheten.

Avgifter för att finansiera kulturverksamhet förekommer på en rad områden, t. ex. museer och teatrar. För de statligt finansierade institutionerna Operan och Dramatiska teatern beräknas årligen i budgetpropositionen hur stor del av medelsbehovet som bör täckas av inkomster från recetter.

Utskottet vill för sin del understryka vad kulturrådet anför, nämligen att höjda avgifter knappast torde medföra en väsentlig ökning av kulturinstitutionernas inkomster. Problemen med Riksteaterns verksamhet som utskottet behandlat i det föregående är ett exempel härpå. En ökad avgiftsfinansiering skulle enligt utskottets mening kunna komma i konflikt med de kulturpolitiska målen då främst de resurssvaga grupperna skulle komma att drabbas av en avgiftshöjning. Vid överväganden om eventuella avgiftshöjningar är det viktigt att man noga väger in de följdverkningar som dessa kan medföra. I detta sammanhang är även den diskussion som förs om avgifter vid folkbiblioteken värd att notera. Utskottet har vid ett tidigare tillfälle (KrU 1975:12) kraftigt betonat betydelsen av att man slår vakt om principen att bibliotekens samlingar skall vara fritt tillgängliga utan avgift. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Ekonomiskt stöd från enskilda och företag till kulturverksamhet – s. k. sponsorverksamhet – förekommer i betydande omfattning i vissa länder.

Kulturrådet framhåller att sådan bidragsgivning sannolikt inte på ett väsentligt sätt kan bidra till ändrade ekonomiska förutsättningar för kulturverksamheten. Det är enligt rådet värt att notera att enskilda och näringsliv har gjort och gör värdefulla insatser men att det gäller att varje påverkan av kulturverksamheten undviks.

Utskottet vill peka på att erfarenheter från andra länder visar att det främst är kulturinstitutionerna och den etablerade konsten som får sådant stöd. Skulle så bli fallet även i Sverige skulle ytterligare ekonomisk obalans kunna uppstå till nackdel för konst som söker nya vägar.

Utskottet anser att regeringen noga bör följa utvecklingen beträffande sponsorverksamheten. I detta sammanhang är det viktigt att de kulturpolitiska målen beaktas och att man noga uppmärksammar effekterna på kurturlivet.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 2043 och motion 273 i här aktuell del (yrkande 3).

En parlamentarisk utredning om *kommersialismens verkningar på kulturområdet* bör enligt motion 273 (vpk) tillkallas. I utredningsarbetet bör bl. a. följande synpunkter beaktas, nämligen ägandeförhållandena inom skilda delar av kulturindustrin, import samt marknadsföring och distribution av kulturprodukter, kulturindustrins utveckling och anknytning till skilda former av massmedia och förlagsverksamhet, samhälleliga insatser som kan motverka det kommersiella utbudet.

Kulturrådet erinrar om att rådet i olika sammanhang behandlat frågan om en parlamentarisk utredning om kulturkommersialismen och därvid betonat vikten av ett brett utredningsarbete inom kulturrådet för att klarlägga vissa grundläggande frågor. Rådet har däremot avvisat tanken på en parlamentarisk utredning bl. a. därför att det har varit oklart vilken typ av förslag en sådan utredning skulle kunna leda fram till. Ett omfattande och sannolikt långvarigt utredningsarbete i en parlamentarisk utredning skulle hämma insatser som löpande aktualiseras inom bl. a. kulturrådet av det slag som den nyligen genomförda reformen på fonogramområdet representerar, anför rådet.

Rådet har funnit att diskussionen om kulturkommersialismen ofta är oklar. Rådet har därför ansett det nödvändigt att systematisera fakta och kunskaper på området vilket sker i en nyligen publicerad rapport (Fem forskare om kulturkommersialismen, Kulturpolitisk forskning och utveckling nr 2). Rapporten innehåller bl. a. en översikt över möjliga åtgärder för att motverka kommersialismens negativa verkningar.

Kulturrådet har även aviserat att rådet avser att göra vissa insatser av förstudiekaraktär inom det här aktuella området. Inriktningen av dessa insatser går ännu inte att ange. Vid urvalet av ämnen för förstudier kommer de delområden som i motionen beskrivs som uppgifter för en parlamentarisk utredning att kunna övervägas, anför kulturrådet.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen behandlat förslag om parlamentarisk utredning angående den kommersiella kulturindustrin och dess verkningar. Senast behandlades frågan år 1981. Kulturutskottet avstyrkte i sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1980/81:26 förslaget med hänsyn till att utredningar och undersökningar med likartat syfte pågick i olika sammanhang bl. a. inom kulturrådet. Utskottet ansåg sig då inte heller böra göra några uttalanden som skulle komma att styra kulturrådets pågående arbete med dessa frågor.

Utskottet finner inte anledning att frångå sin tidigare intagna ståndpunkt och avstyrker därför motion 273 såvitt nu är i fråga (yrkande 1).

Frågan om den *kommersiella kulturens inverkan på barn* tas upp i motion 1781 (s). Motionärerna anser att de kommersiella krafterna genom det stora utbudet av serier, pocketböcker och våldsfilmer inskolar barnen i förakt mot andra människor. Syftet med motionen är att få till stånd dels en samlad redovisning av den forskning som redan gjorts när det gäller den kommersiella kulturens inverkan på barn, dels en utredning som skall utarbeta ett åtgärdsprogram mot "skräpkultur".

Den fråga som motionärerna har aktualiserat uppmärksammas på många olika områden. Ungdomsorganisationerna och folkrörelserna söker i sin verksamhet att ge barn och ungdomar alternativ till den kommersiella kulturens utbud. Statens ungdomsråd har i rapporten Ej till salu lagt fram en rad förslag till olika åtgärder.

Kulturrådet påpekar i sitt yttrande över motion 273 att en viktig slutsats av ungdomsrådets rapport är att traditionella utredningsinsatser inte är tillräckliga. Kulturrådet har därför lagt fram ett förslag om ett utvecklingsprojekt om kultur i närmiljö med särskild tonvikt på barns och ungdomars situation. Utvecklingsprojektet är ett exempel på initiativ där kulturrådet kan utnyttja sina särskilda erfarenheter och sin kompetens. Det är ett projekt som skulle vara svårare att genomföra av en parlamentarisk utredning. Rådet säger sig dock inte vara främmande för att det senare kan visa sig nödvändigt med utredningsarbete av annan bredd än den som kan göras inom ramen för kulturrådets utredningsverksamhet. Utskottet vill även erinra om regeringsdeklarationen från den 8 oktober i år enligt vilken det blir en viktig uppgift för den nya regeringen att även i tider av ekonomisk kris slå vakt om goda sociala och kulturella uppväxtvillkor för barn och ungdomar. För att samordna regeringens insatser för barn och ungdomar kommer en särskild delegation ledd av statsministern att tillsättas.

Med hänvisning till vad här redovisats anser utskottet inte att någon särskild hänvändelse till regeringen med anledning av motion 1781 är erforderlig.

Utskottet hemställer

1. beträffande *decentralisering av kulturverksamhet*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1774 yrkande 1.

2. beträffande *stöd till regionala kulturinstitutioner*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1774 yrkande 2,
3. beträffande *samarbete mellan kulturinstitutioner*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1774 yrkande 3,
4. beträffande *ansvarsfördelningen inom kultursektorn*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2043 yrkande 1,
5. beträffande *kulturlag*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:273 yrkande 2,
6. beträffande *teaterverksamhet i glesbygd*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1320,
7. beträffande *kulturrådets bidragsgivning*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2043 yrkande 2,
8. beträffande *finansiering av kulturverksamhet*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:2043 yrkande 3 och 1981/82:273 yrkande 3,
9. beträffande *kommersialismens verkningar på kulturområdet*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:273 yrkande 1,
10. beträffande den *kommersiella kulturens inverkan på barn*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:1781.

Stockholm den 25 november 1982

På kulturutskottets vägnar
BRITT MOGÅRD

Närvarande: Britt Mogård (m), Ing-Marie Hansson (s), Karl-Eric Norrby (c), Tore Nilsson (m), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Berit Oscarsson (s), Gunnar Thollander (s), Jan-Erik Wikström (fp), Eva Hjelmström (vpk), Mona Sahlin (s), Anders Nilsson (s), Stina Gustavsson (c) och Lars Hjertén (m).

Reservationer

1. Ansvarsfördelningen inom kultursektorn (mom. 4)

Britt Mogård, Tore Nilsson, Lars Ahlmark och Lars Hjertén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Utskottet anser" och slutar "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Som framgår av kulturrådets yttrande kommer dess utredningsprojekt inte att omfatta en översyn av de mer grundläggande principerna för ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommuner. Därmed begränsas dess

värde som underlag för beslut vilka syftar till större regional rättvisa och ökad självbestämmanderätt för landsting och kommuner. Utskottet finner därför att en översyn enligt förslaget i motion 2043 bör komma till stånd. Motion 2043 i här aktuell del (yrkande 1) tillstyrks således.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *ansvarsfördelningen inom kultursektorn*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2043 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Kulturlag (mom. 5)

Eva Hjelmström (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Med hänsyn" och slutar "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Kulturrådet framhåller i sitt yttrande att det råder stora olikheter mellan kommunernas insatser på kulturområdet. Dessa olikheter beror enligt rådet på den kommunala självstyrelsen. Om olikheterna blir alltför stora utgör de ett problem från jämlikhetssynpunkt, säger rådet. Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening nödvändigt att samhället genom en lagstiftning garanterar en jämn kulturell nivå mellan kommunerna. Utskottet förordar därför att frågan om införande av en kulturlag blir föremål för utredning enligt förslaget i motion 273 (vpk).

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *kulturlag*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:273 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kulturrådets bidragsgivning (mom. 7)

Britt Mogård, Tore Nilsson, Lars Ahlmark och Lars Hjertén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Med hänvisning" och slutar "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är formerna för bidragsfördelningen av stor kulturpolitisk betydelse. Även om stöd utdelas av många olika organ hanteras stödet inom en viss kultursektor normalt endast av ett fåtal personer. Detta medför risker för snedfördelningar av stödet. Om ledamöterna i berörda organ förordnas på begränsad tid kan detta medföra att tjänstemännen i kraft av kunnande och erfarenhet får ett ökat inflytande. En spridning av ansvaret för bidragsgivningen till sinsemellan oberoende organ kan innebära att dessa svårigheter begränsas. Motion 2043 yrkande 2 tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *kulturrådets bidragsgivning*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2043 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Finansiering av kulturverksamhet (mom. 8)

Britt Mogård (m), Karl-Eric Norrby (c), Tore Nilsson (m), Lars Ahlmark (m), Jan-Erik Wikström (fp), Stina Gustavsson (c) och Lars Hjertén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Utskottet vill" och på s. 9 slutar "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del konstatera att höjda avgifter knappast kan medföra någon mera väsentlig ökning av kulturinstitutionernas inkomster. Däremot torde marginella men viktiga förstärkningar kunna uppnås. Samtidigt är det angeläget att bevaka att intäkterna från avgifter inte äts upp av tillhörande administrationskostnader och att negativa kulturpolitiska effekter inte uppstår.

S. k. sponsorverksamhet och annan bidragsgivning från enskilda och företag till kulturverksamhet förekommer i betydande omfattning i vissa länder. På åtskilliga håll stimuleras detta av att viss avdragsrätt vid beskattning medgivits för gåvor och bidrag till kulturändamål. Kulturrådet framhåller att sådan bidragsgivning sannolikt inte på ett väsentligt sätt kan bidra till ändrade ekonomiska förutsättningar för kulturverksamheten, men att det enligt rådet är värt att notera att enskilda och näringsliv har gjort och gör värdefulla insatser. Det gäller dock att varje påverkan av kulturverksamheten undviks.

Gåvor, donationer, depositioner vilka ej är förenade med belastande villkor samt en riktigt utformad s. k. sponsorverksamhet som ej står i strid med de kulturpolitiska målen bör enligt utskottets uppfattning välkomnas inom kulturområdet. Sådant stöd kan ge ökat utrymme för exempelvis gästspel, internationellt utbyte och inköp av eljest svåröverkomliga nyförvärv. Även genom effektiv marknadsföring av den egna verksamheten liksom av trycksaker och souvenirer av god kvalitet kan inkomstförstärkningar uppnås.

Utskottet konstaterar således att det är rimligt att – så som redan sker – kulturinstitutionerna prövar nya vägar att ekonomiskt förstärka sin verksamhet. Därvid är en självklar förutsättning att de kulturpolitiska målen städse beaktas och att effekterna på kulturlivet noga uppmärksammas. Vad utskottet har anfört med anledning av motion 2043 i här aktuell del (yrkande 3) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Med hänvisning till vad som anförts i det föregående avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 273.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *finansiering av kulturverksamhet*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2043 yrkande 3 och med avslag på motion 1981/82:273 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Finansiering av kulturverksamhet (mom. 8)

Eva Hjelmström (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet anser" och slutar "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av vad som anförts kan utskottet instämma i motionärernas oro för att sponsorverksamheten kan komma att innebära ett allvarligt hot mot yttrandefriheten samt mot förnyelsen och den kritiskt granskande funktion som kulturarbetarna bör ha i dagens samhälle. Det är därför viktigt att regeringen noga följer utvecklingen i fråga om denna verksamhet och vidtar nödvändiga åtgärder. Utskottet tillstyrker alltså motion 273 i här aktuell del och avstyrker yrkande 3 i motion 2043.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *finansiering av kulturverksamhet*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:273 yrkande 3 och med avslag på motion 1981/82:2043 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Kommersialismens verkningar på kulturområdet (mom. 9)

Eva Hjelmström (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Utskottet finner" och slutar "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna att det finns skäl för att den statliga kulturpolitiken nu bör förändras. Kulturpolitiken bör ges en sådan inriktning att den direkt ingriper mot kommersialiseringen av kulturen. Detta gäller inte minst de nya medierna.

Som kulturrådet påpekar pågår det en rad utredningar och undersökningar rörande kommersialismens verkningar på kulturområdet. Ett samlat politiskt grepp på dessa frågor har dock inte tagits. Utskottet finner därför att en parlamentarisk utredning om kommersialismens negativa verkningar på kulturområdet bör tillkallas med uppgift att undersöka och belysa de olika frågor som anges i motion 273. Utskottet tillstyrker alltså motionen i här aktuell del (yrkande 1).

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *kommersialismens verkningar på kulturområdet* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:273 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Remissyttranden från statens kulturråd (1982-09-23)

Yttrande över motion 1981/82:273 av Lars Werner m. fl. om kommersialismens verkningar på kulturområdet

Motionen mynnar ut i tre olika förslag som kulturrådet bedömer på följande sätt:

1 Parlamentarisk utredning om kommersialismens verkningar på kulturområdet

I 1974 års proposition om den statliga kulturpolitiken (prop. 1974:28 s. 367) säger departementschefen att det bör bli "en av de viktigaste uppgifterna för statens kulturråd att följa utvecklingen i fråga om det kommersiella kulturutbudet och att föreslå erforderliga åtgärder. Några av de frågor som behöver belysas kan bli föremål för en analys genom det utredningsarbete som rådet får resurser att självt bedriva. Andra frågor kan komma att kräva utredningar i andra former."

Kulturrådet har i olika sammanhang, framför allt i tidigare årliga anslagsframställningar, behandlat frågan om en parlamentarisk utredning om kulturkommersialismen. Rådet har betonat vikten av ett brett utredningsarbete inom kulturrådet för att klarlägga vissa grundläggande frågor. Rådet har däremot avvisat tanken på en parlamentarisk utredning bl. a. därför att det har varit oklart vilken typ av förslag en sådan utredning skulle kunna leda fram till. Ett omfattande och sannolikt långvarigt utredningsarbete i en parlamentarisk utredning skulle hämma insatser som löpande aktualiseras inom bl. a. kulturrådet av det slag som den nyligen genomförda reformen på fonogramområdet representerar.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen behandlat förslag om parlamentarisk utredning angående den kommersiella kulturindustrin och dess verkningar. Senast behandlades frågan 1981. Kulturutskottet avstyrkte då förslaget med hänsyn till att utredningar och undersökningar med likartat syfte pågick i olika sammanhang bl. a. inom kulturrådet (KrU 1980/81:26 s. 7 f.). Utskottet ansåg sig då inte heller böra göra några uttalanden som styr kulturrådets pågående arbete med dessa frågor.

Rådet har funnit att diskussionen om kulturkommersialismen ofta är oklar. Rådet har därför ansett det nödvändigt att systematisera fakta och kunskaper på området. I en rapport som just publicerats (Fem forskare om kulturkommersialismen, Kulturpolitisk forskning och utveckling nr 2) analyserar några forskare kulturkommersialismen. I en särskild uppsats sammanfattas de olika bidragen och kompletteras till en helhetsbild. Avslutningsvis innehåller rapporten en översikt över möjliga åtgärder för att motverka kommersialismens negativa verkningar.

Rapporten kommer att användas i kontakter med forskare och kulturpolitiskt verksamma för att nå fram till frågor som behöver utredas närmare

eller studeras vetenskapligt. Kulturrådet har i flera år begärt särskilda medel för studier av olika delproblem på det kulturkommersiella området. Sådana medel har inte beviljats. I stället har rådets utredningsresurser kraftigt beskurits innevarande budgetår med följd att utredningsverksamheten måste begränsas till att avse avslutning av pågående projekt.

I sin anslagsframställning för 1983/84 sägs att rådet avser att under budgetåret inom det här aktuella området göra vissa insatser av förstudiekaraktär. Inriktningen av dessa insatser går ännu inte att ange. Vid urvalet av ämnen för förstudier kommer de delområden som i motionen beskrivs som uppgifter för en parlamentarisk utredning att kunna övervägas.

En viktig slutsats av ungdomsrådets rapport Ej till salu är att traditionella utredningsinsatser inte är tillräckliga för att nå fram till effektiva insatser för att motverka kommersialismens negativa verkningar på barn och ungdom. Kulturrådet lägger därför i sin anslagsframställning för nästa budgetår fram ett förslag om ett utvecklingsprojekt om kultur i närmiljö med särskild tonvikt på barns och ungdomars situation. För en närmare beskrivning av projektets syfte och uppläggning hänvisas till anslagsframställningen (s. D10 f.). Utvecklingsprojektet är ett exempel på initiativ där kulturrådet kan utnyttja sina särskilda erfarenheter och sin kompetens. Det är ett projekt som skulle vara svårare att genomföra av en parlamentarisk utredning. Rådet är dock inte främmande för att det senare kan visa sig nödvändigt med utredningsarbete av annan bredd än som kan göras inom ramen för kulturrådets utredningsverksamhet. Uppkommer det läget kommer rådet att lägga fram förslag för regeringen med en precisering av vilka frågor som behöver utredas och vilka tänkbara åtgärder ett utredningsarbete kan leda fram till.

Mot denna bakgrund avstyrker kulturrådet att det tillsätts en parlamentarisk utredning om kulturkommersialismen utan föreslår att rådet får resurser att fullfölja sitt planerade utrednings- och utvecklingsarbete. Då rådet avstyrker en parlamentarisk utredning ansluter sig rådet till riksdagens ställningstaganden de senaste åren.

2 Utredning om kulturlag

Den fördelning av ansvaret för kulturpolitiska insatser mellan stat, landsting och primärkommuner som nu gäller beslöts av riksdagen 1974. Grundprincipen i ansvarsfördelningen är att kulturinsatserna är ett frivilligt åtagande för kommunerna. Alla förslag om ändringar i det avseendet har hittills avvisats genom olika uttalanden av regering och riksdag. Kulturrådet har också för sin del avvisat tanken på lagstiftning.

Ofta åberopas i diskussionen lagstiftningen i övriga nordiska länder. Det förbises då att begreppet lag där har en annan innebörd. Det är närmast fråga om bidragsförordningar och inte lagar som lägger uppgifter på kommunerna. En annan aspekt som bör beaktas då man diskuterar lagstiftning på

kulturområdet är att tendensen generellt i vårt land går ifrån lagar som ställer preciserade krav i kommunerna. På dem läggs i stället ett allt större självständigt ansvar. Det råder stora olikheter mellan kommunernas insatser på kulturområdet och på tillgången på kulturverksamheter. Det är en följd av den kommunala självstyrelsen. Om olikheterna blir alltför stora utgör de ett problem från jämlikhetssynpunkt. Bl. a. mot den bakgrunden har kulturrådet inlett ett utredningsarbete om Kommunerna, staten och kulturen. (Riktlinjerna för projektet har tillställts kulturutskottet.) Där kommer den ojämna standarden att belysas genom en beskrivning av den faktiska situationen och genom försök till förklaringar.

Även de statliga insatserna är ojämnt fördelade över landet och inom olika kultursektorer. Behovet av förändringar av statens insatser kommer att diskuteras i form av idéer om och konsekvenser av olika alternativa modeller. Det är dock inte aktuellt att lägga fram förslag om förändringar av grundläggande principer inom ramen för det nu pågående utredningsarbetet som skall avslutas i mitten av 1983. Eftersom kulturrådet delar den i motionen uttryckta ambitionen att förbättra betingelserna för utvecklingen av kulturlivet i kommunerna, så blir det anledning för kulturrådet att noggrant överväga vilka slutsatser utredningsmaterialet kan föranleda.

3 Inflytande av sponsorverksamhet

I många länder har näringslivet stöd till kulturverksamhet, s. k. sponsorverksamhet, fått en betydande omfattning. I Storbritannien är det en central kulturpolitisk fråga. Sponsorverksamheten har ännu inte fått någon större omfattning i Sverige men den rymmer i sig betydande problem. Bidragsgivningen från enskilda och företag är inte en väg som sannolikt kan bidra till mer väsentligt ändrade ekonomiska förutsättningar för kulturverksamheten. Det görs dock värdefulla insatser av enskilda och näringsliv men det gäller hela tiden att varje påverkan på kulturverksamheten undviks. Kulturrådet följer utvecklingen av sponsorverksamheten. Kulturrådet planerar att ge ut en debattskrift som belyser situationen ur olika aspekter.

Yttrande över motion 1981/82:1320 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. om teaterverksamhet i glesbygd

Kulturrådet har i sina två senaste anslagsframställningar pekat på den besvärliga situationen som skapas för teaterlivet i allmänhet och för Svenska Riksteatern i synnerhet av minskade/urholkade statsbidrag och vikande beställarekonomi: De problem som motionärerna tar upp gäller såväl de helt statligt finansierade institutionerna som lokala och regionala teatrar och fria teatergrupper.

Ett problem som uppstått under de senaste åren är att de kommunala kulturanslagen, framför allt i de små kommunerna, inte följt kostnadsut-

vecklingen. Samtidigt har producenterna upprepade gånger höjt sina priser. För många lokala arrangörer kostar det nu alltför mycket att köpa in en föreställning från Riksteatern och/eller fria grupper, vilket gör att antalet teaterföreställningar särskilt i de små kommunerna ofta gått ner.

Rådet har också givit uttryck för en oro för de repertoarmässiga följderna av ökad anpassning till krav på lättsålda föreställningar och därmed risker för kvalitetsförsämring – som kan bli följden av nedskärningar och samtidigt ökat recettberoende.

För en utförligare argumentation på dessa punkter hänvisas till rådets anslagsframställningar för 1982/83 och 1983/84. Svenska Riksteaterns anslagsframställningar de senaste åren belyser problemen ur Riksteaterns perspektiv.

För Svenska Riksteaterns del har rådet begärt ett återtagande av det s. k. besparingsalternativet samt en mindre ökning för att möjliggöra för teatern att erbjuda beställare barn- och ungdomsteater till låga priser.

Rådet förutskickar dessutom att man under det kommande verksamhetsåret kommer att ta kontakt med Riksteatern för att diskutera dess verksamhet i förhållande till teaterns nuvarande uppgifter och framtida roll.

Rådet har även pekat på nödvändigheten av att i ett ekonomiskt besvärligt läge trots allt hålla fast vid en helhetssyn på teaterområdet och försöka tillgodose olika delar av teaterlivet med statligt stöd i tillräcklig omfattning.

Kulturrådet har i yttrande över motion 1981/82:1774 berört de regionala teatrarnas problem. Ökade anslag till de regionala teatrarna är ett av de mest betydelsefulla kraven för att de regionala teatrarna skall kunna turnera och verka enligt 1974 års intentioner.

Ökat stöd till de fria grupperna för att möjliggöra mer turnéer är ytterligare ett krav som kulturrådet fört fram i anslagsframställningarna en rad år.

För budgetåret 1983/84 har kulturrådet i sin anslagsframställning vidare begärt medel för regional försöksverksamhet med teater i Jämtlands län. Kulturrådet vill dock påpeka att denna försöksverksamhet, liksom de planerade i Hallands och Skaraborgs län, inte kan betraktas som regionala institutioner i den mening förordningen om regionalt stöd förutsätter. Kulturrådet kommer att göra en analys av den regionala teaterutvecklingen utifrån 1974 års kulturproposition. I denna analys kommer också Jämtlands läns försöksverksamhet att utvärderas. Försöksverksamheten innebär i korthet att länsteaterföreningen köper in ett antal teaterföreställningar från fria teatergrupper. Föreställningar för- och efterarbetas av dramapedagoger, lärare och elever. För denna verksamhet har Jämtlands läns teaterförening erhållit statliga medel om 225 000 kr. fördelade på tre terminer, våren 1982 till och med våren 1983. Kulturrådet har i anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 begärt 270 000 kr.

Rådet har också behandlat remisser från utbildningsdepartementet, från

Hallands och Skaraborgs län och tillstyrkt regional försöksverksamhet med teater i dessa län.

En stor betydelse för spridning av kvalificerad teater har naturligtvis också Sveriges Riksradio och Sveriges television.

Yttrande över motion 1981/82:1774 av Karl-Eric Norrby m. fl. om decentralisering av kulturverksamheten

Kulturrådet har i sin anslagsframställning under en följd av år begärt ökat antal grundbelopp för de små regionala teatrarna, som i många fall är synonyma med teatrar i landets norra delar. Som exempel kan nämnas: Musikteatern i Värmland, Länsteatern i Dalarna, Norrlandsoperan. Ytterligare två små teaterinstitutioner, Länsteatern i Blekinge och Jönköpings länsteater, är belägna i s. k. teaterfattiga län utanför storstadsområdena.

I sin fördelning av grundbelopp har prioritet givits åt mindre institutioner utanför storstadsområdena.

Kulturrådet har i sin anslagsframställning för budgetåret 1983/84 behandlat frågan om de små länsteatrarnas förutsättningar och lagt fram förslag om fortsatt utbyggnad, vilken i sin tur är avhängig vilka åtaganden som görs från huvudmännens sida. I sammanhanget bör inte glömmas att det statliga stödet följer beslut om ökade satsningar hos huvudmännen.

När det gäller de stora teaterinstitutionerna förtjänar det att nämnas att huvudmännens åtagande vida överstiger statens. Det finns ett betydande glapp mellan antalet statliga grundbelopp och årsverken vid teatrarna. Det gäller i särskilt hög grad följande statsteatrar:

	Antal statliga grundbelopp	Antal årsverken	"Glapp"
Stockholm	280	394	114
Göteborg	191	262	71
Malmö	352	435	83

Vad gäller det av motionären önskade samarbetet mellan institutionerna arbetar kulturrådet i sin konsulterande verksamhet med att öka detta för att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande. Under hösten 1982 kommer rådet att ta initiativ till samtal mellan de regionala teaterinstitutionerna i publikfrågor.

Rådet vill dock framhäva att ett utvidgat samarbete är direkt avhängigt basresurser. Ett underförsörjt teaterliv kan inte samverka så länge nödvändiga resurser för primära åtaganden fattas.

På musikområdet täcks de i motionen berörda frågorna i stor utsträckning av utredningen Regional musikpolitik (Rapport 1981:6). Också på musikområdet har de små orkestrarna prioriterats vid tilldelning av nya grundbelopp.

I genomförandet av regionmuseireformen har rådet understrukit behovet av att alla regionmuseerna får tillräckliga basresurser för att kunna täcka såväl kulturminnesvård som övrig musei- och utställningsverksamhet. Också här har storstäderna fått stå tillbaka för landsorten, relativt sett, vid fördelningen av grundbelopp. Rådet tar återkommande och i olika former upp samarbetet med de centrala och regionala museerna. På flera områden – föremålsvård/konservering och dokumentation – har extra statligt stöd börjat utgå för planering av den framtida utvecklingen.

Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar har också viktiga uppgifter för att tillsammans med regionala och lokala institutioner och andra berörda på respektive konstområde planera för samarbete, samordning och spridning runt om i landet.

Kulturrådet har i arbetet med anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 prövat frågan om omfördelning av grundbelopp för att trygga starten av den nya teatern i Gävle och avvisat den lösningen. Rådet har vidare allmänt diskuterat omfördelningsfrågor och inte minst ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Rådet säger bl. a.: "Kulturrådet drog i föregående anslagsframställning följande slutsatser i fråga om samspelet på kulturområdet mellan stat och kommun för den kommande femårsperioden, vilka bestyrks av det gångna årets utveckling: Det finns inget utrymme för 'övervältring' av statliga kulturkostnader på kommunerna. Om staten minskar sina områden där stat och kommun delar på finansieringsansvaret kan man inte räkna med att landsting och primärkommuner annat än undantagsvis går in och täcker bortfallet av statsbidrag." Kulturrådet vill även påpeka att skillnaderna i grundbeloppsfördelningen över landet dock är påtagliga. Kulturrådet har också i anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 aviserat en analys av utvecklingen inom de regionala och lokala teaterinstitutionerna. Detta bl. a. med hänvisning till de många olika modeller för regionteatrarnas arbete som växer fram. Kulturrådet understryker också att kortsiktiga överväganden inte får skymma den långsiktiga uppbyggnaden.

Vad en nedskärning av statsbidraget allmänt sett kan få för konsekvenser för de regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutionerna belyses också i en särskild bilaga till kulturrådets anslagsframställning för budgetåret 1983/84.

I fråga om samarbetsfrämjande åtgärder strävar rådet efter att göra sådana så långt det är möjligt. Det är svårt för rådet att göra ytterligare insatser utan att dels gå in i mera uttalade förhandlingssituationer med berörda huvudmän, dels utan viss personalförstärkning. Frågan om rådets roll och resurser för dylika uppgifter kommer att prövas av regeringen vid beredningen av rådets rapport Regional musikpolitik.

Slutligen kan nämnas att ett utredningsprojekt inom rådet, KOSK kommunerna, staten och kulturen, arbetar med att analysera de kommunala kulturinsatserna och samspelet mellan stat, landsting och primärkommun.

De regionala institutionernas roll tas även upp i detta sammanhang.

I övrigt hänvisar kulturrådet till anslagsframställningen för 1983/84 som genomgående behandlar frågor som regionalisering, samarbete och omfördelning av befintliga medel.

Yttrande över motion 1981/82:2043 av Gösta Bohman m. fl. om kulturpolitiken

Motionen mynnar ut i tre olika förslag som kulturrådet bedömer på följande sätt:

1 Ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun inom kultursektorn

Den fördelning av ansvaret för kulturpolitiska insatser mellan stat, landsting och primärkommuner som nu gäller beslöts av riksdagen 1974. Grundprincipen är att kulturinsatser är ett frivilligt åtagande för kommunerna. Alla förslag om ändringar i det avseendet har hittills avvisats av regering och riksdag.

Den nuvarande ansvarsfördelningen inrymmer dock många olika problem. Det råder stora olikheter mellan kommunernas insatser och på tillgången på kulturverksamhet i olika delar av landet. Det är i och för sig en följd av den kommunala självstyrelsen. Blir olikheterna för stora utgör det ett problem ur jämlikhetssynpunkt. Även de statliga insatserna är ojämnt fördelade över landet och mellan olika kultursektorer. Detta har bl. a. utgjort bakgrunden till att kulturrådet satt igång ett utredningsprojekt om Kommunerna, staten och kulturen. (De av rådets styrelse 1980-10-17 beslutade riktlinjerna bifogas.) I det projektet kommer utvecklingen under senare år att beskrivas och effekterna av 1974 års beslut om ansvarsfördelning att analyseras. Det är inte aktuellt att inom projektet utarbeta förslag till förändringar av gällande principer. Den bild som slutrapporten ger blir utgångspunkt för rådets fortsatta arbete med att utveckla de statliga kulturinsatserna.

Genom rådets utredningsarbete bör det i motionen redovisade behovet av analys av utvecklingen kunna tillgodoses.

2 Kulturrådets bidragsgivning

I mars 1982 lade kulturrådet fram resultatet av sin organisationsöversyn i rapporten Statens kulturråds organisation. Rapporten remissbehandlas f. n. Regeringen väntas underställa riksdagen förslag i frågan nästa år.

I ett avsnitt i organisationsöversynen diskuteras rådets uppgift att fördela bidrag (avsnitt 4.6). Där föreslås vissa ändringar i fråga om bidragshanteringen. En närmare analys av rådets bidragsfördelande uppgifter görs i en skrivelse som håller på att utarbetas inom rådet med anledning av ett uppdrag

till rådet av regeringen (se 1982 års budgetproposition 1981/82:100, bil. 12 s. 11).

I motionen begärs en utredning av möjligheterna att sprida ansvaret för rådets bidragsgivning till sinsemellan oberoende organ. Först måste sägas att den statliga bidragsgivningen redan i dagens läge är spridd till många olika organ vid sidan om kulturrådet. Bidrag till enskilda konstnärer beslutas av konstnärsnämnden. Stöd inom musikområdet ges av Rikskonserter. En betydande del av bidragen till det internationella kulturutbytet går genom Svenska institutet. Statens konstråd inköper konst för statliga byggnader. Statliga kulturinstitutioner svarar inom sina områden för olika former av stöd.

Även inom kulturrådets organisation är ansvaret för fördelning av bidrag spritt. Förtroendemannamedverkan är ett viktigt inslag och sker i form av beslut i nämnderna och beredning av beslut i särskilda arbetsgrupper. Rådet har innevarande budgetår 14 statsbidragsberedande arbetsgrupper. Det finns sex grupper för litteraturstödet, en för kulturtidskriftsstödet, tre för stödet till fria teater-, dans- och musikgrupper, en för vardera stöd till amatörteater, fonogram, konsthantverkskooperativ och investeringar vid museijärnvägar. Ledamöter i nämnder och arbetsgrupper förordnas för begränsad tid för att det skall vara ombyte av personer som deltar i bidragsprövningen.

Som framgår av organisationsöversynen och den kommande skrivelsen prövar kulturrådet i olika sammanhang en ytterligare spridning av bidragsfördelningen. Samtidigt måste hållas i minnet att den grundläggande idén bakom inrättandet av kulturrådet var att få en myndighet med ett samlat ansvar för statliga insatser inom olika delar av kulturområdet. Först på så sätt blir det möjligt att behandla viktiga aspekter av kulturpolitiken som går över de enskilda konstområdena. Det gäller t. ex. insatser inom barnkulturområdet, invandrarkultur, kultur i arbetslivet. Det samlade ansvaret ger kulturrådet möjlighet att avväga insatserna på ett optimalt sätt. Enligt rådets mening bör sådana avvägningar ytterligare underlättas genom att fördelningsansvaret för vissa anslagsändamål flyttas från regeringen till kulturrådet.

Självklart kan och bör ständigt bidragsgivningen på olika områden diskuteras. Så sker också både inom rådet och genom särskilda utredningar. Kulturrådet har kontinuerligt utrett olika bidrag. Rådet lägger i höst fram förslag om ändringar av stödet till dramatikerna som går ut på att bidragshanteringen inom rådet avvecklas. Biblioteksutredningen och bokutredningen behandlar viktiga delar av det statliga stödet. Genom den typen av systematiskt gjorda utredningar av olika bidragsformer kan erforderliga förändringar i bidragsgivningen åstadkommas.

Genom remissbehandlingen av kulturrådets organisationsöversyn får ett stort antal myndigheter, kulturinstitutioner och organisationer yttra sig över den beskrivning som görs i organisationsöversynen av rådets bidragsgivning.

Därmed kommer statsmakterna att få underlag för en mer övergripande prövning av den statliga bidragsgivningen inom rådets ansvarsområde.

3 Nya vägar för finansiering av kulturverksamheten

I motionen talas om ett ökat inslag av avgiftsfinansiering. Vidare sägs att enskilda och företag bör kunna ta ett större ansvar för att gynna kulturlivet.

Vad först beträffar avgiftsfinansieringen så är det en fråga rådet bevakar. I anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 behandlas den frågan bland olika förslag om utredningsinsatser under nästa budgetår (s. D 8) och därvid sägs följande: "Utredningen kulturrådet gjorde i början av 1970-talet en studie om avgifternas roll och betydelse i kulturverksamheten. Den nya samhällsekonomiska situationen gör det angeläget att på nytt ta upp avgiftsfrågorna. En sådan analys skulle svara mot ett behov som finns inom både statliga och kommunala institutioner. Även de fria gruppernas avgiftspolitik skulle behöva belysas i detta sammanhang. Avgifterna inom folkbildningen börjar bli ett ökande problem. Det är möjligt att det är mest lämpligt att göra delstudier för avgiftsfrågorna inom de olika kultursektorerna."

Generellt anser kulturrådet att det sannolikt inte finns alltför stora ekonomiska vinster att göra genom höjda avgifter. Vad som är viktigare är många gånger att få mer publik till kulturinstitutionerna. I vissa fall kan ytterligare avgiftshöjningar åstadkomma betydande skada genom att publik och lokalarrangörer inte längre anser sig ha råd med t. ex. Riksteaterns föreställningar.

Bidragsgivningen från enskilda och företag är inte en väg, som sannolikt kan bidra till mer väsentligt ändrade ekonomiska förutsättningar för kulturverksamheten. I vissa andra länder har den fått en betydligt större omfattning än i vårt land. Det görs dock värdefulla insatser av enskilda och näringsliv men det gäller hela tiden att varje påverkan på kulturverksamheten undviks. Kulturrådet följer utvecklingen av den s. k. sponsorverksamheten. Kulturrådet planerar att ge ut en debattskrift som belyser situationen ur olika aspekter.

Reservation av Lars Ahlmark gällande statens kulturråds yttrande över motion 1981/82:2043

Även om jag i stora delar kan ansluta mig till kulturrådets skrivning finner jag att rådet i sina slutsatser intar en alltför passiv attityd till behovet av åtgärder i enlighet med motionärernas förslag.

GOTAB 73031 Stockholm 1982